

When is The Earliest Time to Light *Shabbos* Candles?

Rabbi Michael Taubes

1. במדבר פרשת בהעלותך פרק ח

(א) וַיְדַבֵּר יְקֹנָן אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) דַּבֵּר אֶל אֱהֲרֹן וְאֶמְרָתְ אֵלָיו בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת:

2. רש"י במדבר פרשת בהעלותך פרק ח

(ב) בהעלתך - למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות:

3. במדבר רבה (וילנא) פרשת בהעלותך פרשה טו

ו מה כתיב למעלה מן הענין שנא' (במדבר ז) ויהי ביום כלות משה ויקריבו נשיאי ישראל ואחר כך דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות זה שאמר הכתוב (תהלים לד) יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו, את מוצא למעלה י"א שבטים הקריבו ושבט אפרים הקריבו וכל הנשיאים הקריבו חוץ מנשיאו של לוי ומי היה נשיאו של לוי זה אהרן שנאמר (במדבר יז) ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי ואהרן לא הקריב עם הנשיאים והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לאהרן אל תתירא לגדולה מזו אתה מתוקן לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות, הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים הם נוהגים אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם.

4. רמב"ן במדבר פרשת בהעלותך פרק ח

(ב) בהעלתך - למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערב, לשון רש"י ממדרש אגדה. ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת בקר וערב ששבחו בו הכתוב (דברים לג י) ישימו קטורה באפך, ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבטו כלו משרתי אלהינו. ועוד מה טעם לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המלואים. ואם תאמר שהיו חובה ונצטוה בהם, וחלשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוהם לחנוכת המזבח, גם הדלקת הנרות שנחמו בה חובה ונצטוה עליה. אבל ענין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו...

וראיתי עוד בילמדנו (תנחומא בהעלותך ה) וכן במדרש רבה (טו ו), אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם. והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכה חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו...

5. קדושת לוי קדושות לחנוכה קדושה שלישית

... ואפשר זה כוונת המדרש פרשת בהעלותך מובא ברמב"ן פרשת בהעלותך (במדבר ח, ב): לך אמור לאהרן לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגין, אבל הנרות לעולם, עד כאן לשון המדרש. והקשה הרמב"ן, הלא הנרות בטלין מזמן שחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים. ולפי דעתי יתכן שיש מצוה בנרות של שבת ונר של בית הכנסת, שיש קדושה בהדלקתן, דאסור להדליק מהן, כמו שמבואר. והנה הרמב"ן כתב שרומז לנר חנוכה. והנה בימי משה רבינו ע"ה עדיין לא היה... ולפי דברינו יתכן, שזה שאמר המדרש 'נרות לעולם', קאי על נרות בית הכנסת ונר שבת שהיה בימי משה רבינו ע"ה שהם לעולם. ולפי מה שכתבתי, אלו המצות דנר שבת ובית הכנסת גורמין להנס דמנורה, ודעת הרמב"ן הקדושה ודעתי הקלושה נוטין לדבר אחד, שלכך היה רצויה מצות המנורה מכל העבודות, שנוהגת אפילו בזמן שבית המקדש חרב, לכך בזכות המנורה נעשה הצלה ובה נעשה הנס:

6. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כה עמוד ב

דאמר רב נחמן בר רב זבדא, ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב: הדלקת נר בשבת - חובה.

7. רש"י מסכת שבת דף כה עמוד ב

חובה - כבוד שבת הוא, שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא, בפרק בתרא דיומא (עה, ב).

8. תוספות מסכת שבת דף כה עמוד ב

הדלקת נר בשבת חובה - פי' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג...

9. ישעיהו פרק נח

(יג) אם תשיב משבת רגלך עשות חפציה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש וקנק מכבד וכבדתו מעשות דרכיה ממצוא חפצה ונדבר דבר:

10. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד ב

משנה. על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן: על שאינן זהירות בנדה, בחלה, ובהדלקת הנר.

11. רש"י מסכת שבת דף לא עמוד ב

בשעת לידתן - בגמרא מפרש מאי שנא שעת לידתן.

12. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נח

(א) ילמדנו רבינו על כמה עבירות נשים מתות בשעת לידתן, כך שנו רבותינו על שלשה וכו' ושלשתן מן התורה, נדה דכתיב (ויקרא טו) ואשה כי יזוב, חלה (במדבר טו) ראשית עריסותיכם, הדלקת הנר דכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת...

13. ספר הלכות גדולות הקדמה

...ואלו מצות קום עשה: (קלח) נר שבת.

14. ספר יראים סימן תכט [דפוס ישן - ק]

נר שבת... ויען אמרו נביאים [ישעיה נ"ח י"ג] וכבדתו מעשות דרכיה אמרו חכמים וצוו להדליק נר בשבת לכבוד שבת ואסמכוה אקרא וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא ובשבת פ' ב"מ [ל"ד א'] מפרש ליה בנר שבת דתנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר מה"מ אריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום אהליך זה הנר שהאורה שלום בבית ועד דלא אתא ישעיהו גמרא גמירי ליה ואסמכוה אקרא...

15. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לד עמוד א

משנה. שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה: עשרתם, ערבתם? הדליקו את הנר...

16. רש"י מסכת שבת דף לד עמוד א

עם חשכה - שאם ימהר להזכירם מבעוד יום יפשו, ויאמרו: עדיין יש שהות. עשרתם - פירות האילן לסעודת שבת, שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר, כדאמרינן במסכת ביצה (לד, ב) דשבת עונג איקרי, מכל שהוא הוי עונג. ערבתם - ערובי תחומין וחצירות, והני תרי שייכי למימרינהו בלשון שאלה, דשמא כבר עשו, אבל בנר לא שייך הדלקתם דדבר הנראה לעין הוא.

17. תלמוד בבלי מסכת שבת דף לד עמוד א

מנא הני מילי? - אמר רבי יהושע בן לוי: אמר קרא וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא. אמר רבה בר רב הונא: אף על גב דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו', צריך למימרינהו בניחותא, כי היכי דליקבלינהו מיניה. אמר רב אשי: אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא, וקיימתי מסברא.

18. איוב פרק ה

(כד) וַיִּדְעֶתָּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְלֶךָ וּפְקֻדָתְךָ נְנוּךְ וְלֹא תִחַטָּא:

19. רמב"ם הלכות שבת פרק ה

הלכה א

הדלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק, ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה כגון עירובי חצרות או נטילת ידיים לאכילה אלא חובה, ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת, אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת, וחייב לברך קודם הדלקה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת, כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים.

20. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב

אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.

21. רש"י מסכת שבת דף כג עמוד ב

נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו בשבת, והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות. שלום ביתו - והכי אמרינן לקמן (שבת כה, ב) ותזנח משלום נפשי - זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישב בחשך.

22. איכה פרק ג

(יז) וַתִּזְנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי נְשִׁיתִי טוֹבָה:

23. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כה עמוד ב

ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה. מאי ותזנח משלום נפשי? - אמר רבי אבהו: זו הדלקת נר בשבת.

24. רש"י מסכת שבת דף כה עמוד ב

הדלקת נר בשבת - שלא היה לו ממה להדליק, ובמקום שאין נר אין שלום, שהולך ונכשל והולך באפילה.

25. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף כה עמוד ב

הדלקת נר בשבת חובה מדברי סופרים מפני שהיא ראש לכל עונג שאין עונג בלא אורה וכתבו הגאונים שמאחר שכן מברכים עליה להדליק נר של שבת כשאר מצות שמדברי סופרים...

26. רמב"ם הלכות שבת פרק ל

הלכה ה

מסדר אדם שולחנו בערב שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, וכן מסדר שולחנו במוצאי שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו, וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן.

27. ספר אור זרוע חלק ב - הלכות ערב שבת סימן יא

...ומנהג כשר הוא להדליק תחילה כל נרות שבבית ואח"כ נרות שע"ג השלחן כי אותו נר הוא הבא לכבוד שבת...

28. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסג

סעיף ג

הנשים מוזהרות בו יותר, מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית. אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ולקידוש היום, נר שבת קודם. וכן אם אין ידו משגת לקנות נר לשבת ונר לחנוכה, נר שבת קודם משום שלום הבית, דאין שלום בבית בלא נר. (ואם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ולקנות נר חנוכה ע"ל סימן תרע"ה).

29. ערוך השולחן אורח חיים סימן רסג

סעיף ב

והרמב"ם עצמו בפ"ל [הל' ה'] חשיב הדלקת הנר מכבוד שבת שכתב שם ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן עכ"ל וצ"ל דתרווייהו איתנהו דבמקום שאוכלין הוה מכבוד שבת ובשאר חדרים הוה מעונג שבת שלא יכשל בהליכתו שם וזהו שאמרו שם ותזנח משלום נפשי זה הדלקת נר בשבת דכשיש נר יש שלום ולא יכשלו ליפול ולכן מפני שיש בזה כבוד ועונג החמירו בה חכמים ועשאוה כמצוה בפ"ע עד שמברכין עליה ביחוד...

30. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד א

מ/שנה/ - ... תפלת המנחה עד הערב; רבי יהודה אומר עד פלג המנחה. תפלת הערב אין לה קבע...

31. רש"י מסכת ברכות דף כו עמוד א

עד הערב - עד חשכה.

עד פלג המנחה - בגמרא מפרש לה.

אין לה קבע - כל הלילה זמנה, ובגמרא מפרש מאי לשון אין לה קבע.

32. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד ב

תא שמע: דתניא, רבי יהודה אומר: פלג המנחה אחרונה אמרו, והיא אחת עשרה שעות חסר רביע.

33. רש"י מסכת ברכות דף כו עמוד ב

פלג מנחה אחרונה - חלק את שתי שעות ומחצה הנותרים ביום, ותמצא פלג אחרון של מנחה מאחת עשרה שעות חסר רביע ולמעלה.

34. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כו עמוד א

אמר רב חסדא: נחזי אנן, מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום - שמע מינה הלכה כרבי יהודה. אדרבה, מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא, שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה! השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר - עבד, ודעבד כמר - עבד. רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת, והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא לאחוריה דרב, וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרב ירמיה. שמע מינה תלת: שמע מינה מתפלל אדם של שבת בערב שבת, ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו, ושמע מינה אסור לעבור כנגד המתפללין.

35. רש"י מסכת ברכות דף כז עמוד א

של שבת בערב שבת - שקבל עליו שבת מבעוד יום.

שמע מינה - כרבי יהודה סבירא להו, דאמר מפלג המנחה אזיל ליה זמן תפלת המנחה ועייל ליה זמן תפלת ערבית.

ולא פסקיה לצלותיה - כלומר: לא הפסיק בין רבי ירמיה ולכותל, לעבור לפניו ולישב במקומו, אלא עמד על עמדו.

36. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף כז עמוד ב

אמר רבי חייא בר אבין: רב צלי של שבת בערב שבת, רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת. רב צלי של שבת בערב שבת. אומר קדושה על הכוס, או אינו אומר קדושה על הכוס? תא שמע: דאמר רב נחמן אמר שמואל: מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס. והלכתא כוותיה.

37. תוספות מסכת ברכות דף כז עמוד א

דרב צלי של שבת בע"ש - תימה דהא אמרינן בפרק במה מדליקין (ד' כג:) ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. ויש לומר דהתם בשאינו מקבל עליו שבת מיד אבל הכא מיירי שמקבל עליו שבת מיד הלכך לא הויא הקדמה וטעמא משום דס"ל כרבי יהודה וכן הנך דלקמן שהתפללו של מ"ש בשבת היינו משום דסבירא להו כרבי יהודה לענין תפלת הערב שהיא שעה ורביע קודם הלילה אעפ"כ [אין] אסור לעשות מלאכה במ"ש מיד לאחר פלג המנחה וכן לענין תוספת שבת (וט' באב) וי"ה דק"ל שהוא מן התורה אם כן לא צריך שיעור גדול כל כך.

38. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב

דביתהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה... סברה לאקדומה, אמר לה ההוא סבא: תנינא, ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר.

39. רש"י מסכת שבת דף כג עמוד ב

מאחרה ומדלקת - נר של שבת סמוך לחשכה.

לאקדומי - בעוד היום גדול.

תנינא - שונה אני.

שלא יקדים - דלא מינכרא שהיא של שבת.

40. תוספות מסכת חולין דף ו עמוד א

אשכחיה ההוא סבא - י"מ דכל מקום שהוא מזכיר ההוא סבא הוא אליהו...

41. רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף יח עמוד ב

רב צלי של שבת בע"ש כלומר היה מתפלל קודם שקיעת החמה ולאחר יציאת הכוכבים היה קורא ק"ש בעונתה ואע"פ שלא היה סומך גאולה לתפלה כיון שהיה מתכוין למצוה לקבל שבת מבעוד יום ולהוסיף מחול על הקדש לא חיישינן להכי וזהו מפלג המנחה ואילך דמשם ואילך יכול אדם לקבל השבת בתפלתו אבל קודם לכן לא וכשרוצה להתפלל ולקבל עליו השבת מבעוד יום צריך שידליק תחלה שאחר שקבל השבת בתפלה אינו יכול להדליק ולעשות שום מלאכה אח"כ וא"ת והיאך יכול להדליק כל כך מבעוד יום שהרי אמרו (שבת דף כג ב) ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר י"ל דהני מילי כשאינו מקבל השבת עד הערב דכיון שאינו מקבל השבת עד הערב אין לו להקדים ההדלקה אבל כשמקבל שבת מבעוד יום ומדליק תחלה סמוך לקבלה אע"פ שעוד היום גדול אין בכך כלום...

42. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ג

הלכה ז

...ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה, וכן יתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה, ובלבד שיקרא ק"ש בזמנה אחר צאת הכוכבים. +/השגת הראב"ד/ ויש לו להתפלל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ אין ראוי לעשות כן אלא לצורך שעה והלא צריך לסמוך גאולה לתפלה. +

43. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסז

סעיף ב

מקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול, ובפלג המנחה יכול להדליק ולקבל שבת בתפלת ערבית ולאכול מיד (וע"ל סי' רל"ג כיצד משערין שיעור פלג המנחה).

44. משנה ברורה סימן רסז

(ג) ובפלג וכו' - משמע מדברי המ"א דאפילו הנוהגין להתפלל מעריב בזמנה מותרים להתפלל בליל שבת מבע"י ובלבד שיהיה מפלג המנחה ואילך דכיון דמצותה להוסיף מחול על הקודש וכבר קבל שבת עליו יכול לסמוך על דעת הסוברים דהוי כלילה לענין תפלה אך הנוהג כן יזהר עכ"פ בע"ש להתפלל מנחה קודם פלג המנחה כדי שלא יהיה תרתי דסתרי אהדדי [היינו דלדעת ר' יהודה בגמרא זמן מנחה נמשך רק עד פלג המנחה ומשם ואילך הוא זמן תפלת ערבית ולדעת רבנן זמן מנחה הוא עד סוף היום וזמן מעריב הוא בערב] וי"א דבצבור יש להקל להתפלל מעריב מבע"י אף אם התפלל מנחה אחר פלג המנחה ונ"ל שאין לסמוך על זה רק כשהוא מתפלל מעריב עכ"פ בבין השמשות ובשעת הדחק אבל לא כשהוא עדיין ודאי יום וק"ש יחזור ויקרא כשהוא ודאי לילה ועיין בבה"ל:

45. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסג

סעיף ד

לא יקדים למהר להדליקו בעוד היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת; וגם לא יאחר. ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד, רשאי כי כיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה, ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה. הגה: וע"ל סימן רס"ז. ואם היה הנר דלוק מבעוד היום גדול, יכבנו ויחזור וידליקנו לצורך שבת (טור).

46. משנה ברורה סימן רסג

(טו) בעוד היום גדול - היינו כשהוא זמן הרבה קודם תוספת שבת וזמן תוספת שבת להשו"ע הוא מעט קודם סוף השקיעה ועיין בבאור הלכה. ועיין בסימן רס"א במ"ב ס"ק כ"ג דמסקינן שם דמי שפורש עצמו ממלאכה חצי שעה או עכ"פ שליש שעה קודם השקיעה אשרי לו שהוא יוצא בזה ידי כל הראשונים:

(יח) ולמעלה - אבל קודם פלג המנחה אין קבלתו קבלה אף בדיעבד ועיין בסימן רס"א ס"ק כ"ה במ"ב:

(יט) הלילה - היינו צאת ג' כוכבים ודעת הלבוש והגר"א דפלג המנחה הוא שעה ורביע קודם השקיעה. ולכו"ע שעה ורביע זו היא שעה זמנית דהיינו שמתחלק כל יום לי"ב חלקים לפי שעותיו בין שהוא ארוך או קצר להשו"ע מתחלק מעה"ש עד צאת הכוכבים ולהלבוש והגר"א מזריחת השמש עד השקיעה:

(כ) מבעוד היום גדול - אפילו אם היה אחר פלג המנחה ומיירי שהיה דלוק לענין אחר אבל אם הדליק לצורך שבת אף שלא קבל עליו שבת בהדלקתו מ"מ אין צריך לכבותו אף דלכתחלה לא היה לו להדליק כ"כ מקודם שאינו ניכר שמדליקין לצורך שבת מ"מ בדיעבד ש"ד ועיין בבה"ל:

47. ביאור הלכה סימן רסג

סעיף ד

מבעוד וכו' - ... וכ"ז כשהיה ההדלקה אחר פלג המנחה אבל אם הדליק קודם פלג המנחה לצורך שבת אפילו אם קבל עליו שבת מאותו הזמן אין הדלקתו מועילה כלום אף דיעבד וצריך לכבות ולחזור ולהדליק ולברך כ"כ בספר עולת שבת. ועיין במה שכתבנו מקודם אימתו הוא זמן פלג המנחה:

48. ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות שבת

[א]... [נשאל - בת אחות דמהר"י סג"ל - על אשה דמישתלה - ששכחה ששגגה - ולא הדליקה נר בשבת, והורה לה - ושאלה מדודה והשיב לה - שתהא זהירה כל ימיה להוסיף על כל נר של מצוה יותר ממה שהיתה רגילה - בשיעורם - עד עתה. ומתי שאירע תעניתה ותתודה אז תתודה ג"כ על עבירה זו, ואם רצונה להרבות תענית על ככה - ולסגף עצמה - להתכפר לה, תבא עליה ברכה].

49. דרכי משה הקצור אורח חיים סימן רסג

(א) כתב מהרי"ל (הל' שבת סע' א') אשה ששכחה ולא הדליקה נר בשבת שצריכה כל ימיה להוסיף על נר של מצוה יותר ממה שהיתה רגילה להדליק עד עתה וצריכה תענית ויודוי וכו' וכל זה אינו אלא חומרות רחוקות ואדרבה נראה דכל המוסיף על הנרות גורע ומפסיד הכוונה של זכור ושמור אבל הנשים נוהגות כדברי מהרי"ל שכל ששכחה פעם אחת מדלקת כל ימיה ג' נרות...

50. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסג

סעיף א

...הגה: ויכולין להוסיף ולהדליק ג' או ד' נרות, וכן נהגו. האשה ששכחה פעם אחת להדליק, מדלקת כל ימיה ג' נרות (מהרי"ל)...

51. לבוש אורח חיים סימן רסג

סעיף ג

...ונהגו הנשים כששכחה פעם אחת להדליק מדלקת כל ימיה ג' נרות לתקן עוותה.

52. משנה ברורה סימן רסג

(ז) ג' נרות - מיירי בשהיתה רגילה בשנים ואם היתה רגילה מתחלה בשלשה צריכה להדליק כל ימיה ד' ואם שכחה כמה פעמים צריכה להוסיף בכל פעם עוד נר אחד יותר והכל משום קנס כדי שתהא זהירה בכבוד שבת וע"כ אם נאנסה ולא הדליקה כגון שהיתה בבית האסורים וכיוצא בזה א"צ להוסיף. כתב הא"ר דבאשה עניה יש להקל בששכחה שתוסיף כל ימיה מעט שמן בנר ואם היא מדלקת נרות תדליק תמיד נר אחד מעט יותר ארוך מבתחלה:

53. ביאור הלכה סימן רסג

ששכחה וכו' - עיין בפמ"ג דה"ה אם לא שכחה לגמרי רק שחסרה נר אחד ממה שהיתה רגילה מתחלה ולא נהירא דכל זה הוא רק מנהג והבו דלא לוסף עלה:

54. שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קפה

תוספת שבת ויום הכפורים וימים טובים דאורייתא. וכתב בספר המצות דשיעור תוספת לא נתפרש והרב ר' אברהם בר' עזריאל זצ"ל כתב בס' ערוגת הבושם שיש בירושלמי שצריך להוסיף שתי שעות דהיינו אחד מי"ב חלקים. דכ"ד שעות ליל שבת ויומו יליף לה משביעית שמוסיפין חדש לי"ב חדשים. ותמיה אני שכל העולם אין נוהגין כן? ונראה לי שכך הפירוש. אם יקבל עליו שבת בערב שבת מי' שעות ולמעלה חל עליו שבת מחמת שכבר קבל עליו תוספות שבת. אבל קודם אפילו קבל עליו אינו חל. דאטו אם היה מקבל עליו שבת בערב שבת מעלות השחר ורוצה שכל היום יהא תוספתו וכי יקבל עליו שבת כל יום שיש? ואין הירושלמי מדמהו לגמרי לשביעית כך נ"ל.

55. שו"ת מהרי"ל החדשות סימן מה

ד ושוב תמהת שאוכלין ליל סעודת שבת מבעוד יום ונפטרי' מן הסעודה בעוד יום וקשה לך ובלבד שלא יקדים שגית דהיינו דווקא בלא קבלת שבת אבל בקבלת שבת ותוספת שבת דאורייתא ולפי התוס' פ' תפילת השחר יכול לקבלו מפלג המנחה, ולמהר"ח ב' שעות קודם הלילה [שהוא] חלק י"ב [מכל יום השבת שהוא כ"ד שעות] דומיא [שביעית] [דשנת השביעית] דתוספת שביעית הוי [ל'] יום [שהוא] חלק י"ב משנה, א"כ אין כאן הקדמה...

56. ספר המנהגים (טירנא) הגהות המנהגים מנהג של שבת

(כו) ... איתא בספר בשר על גבי גחלים דתוספת שבת הוא חלק י"ב דהיינו שתי שעות מיום שהוא כ"ד שעות, וראיה מתוספת שביעית שאמרו בגמרא (ראש השנה י, ב) שהיא חודש ימים שהוא חלק י"ב משנה, וכן כתב מהר"ש (סי' קס"ח) ויתר גדולים...

57. דרכי משה הקצור אורח חיים סימן רסא

(א) באגור (סי' שסא) כתב בשם מהר"י מולין (שו"ת מהרי"ל החדשות סי' מה אות ד, וע"ע בשו"ת מהרי"ל סו"ס קנ"ב) לפי דעת התוספות בפרק תפילת השחר (ברכות כז. ד"ה דרב) יכול לקבל עליו השבת מפלג המנחה ולמעלה ולדעת (מוהר"ם) [מוהר"ח (אור זרוע בתשו' סי' קפה)] ב' שעות קודם הלילה שהוא חלק י"ב מכל יום השבת שהוא כ"ד שעות, דומיא דשביעית, דתוספת שביעית הוי ל' יום חלק י"ב בשנה:

58. ב"ח אורח חיים סימן רסא

ב - ... והרא"ם בספר יראים (בסוף סימן ק"ב סו"ס רעד) הביא פירוש רבינו תם וחלק עליו והוסיף על הראב"ן ואמר דג' רבעי מיל הם מעט קודם שמתחלת החמה לשקוע אלא שהחמה נוטה מעט ומכירין העולם שרוצה ליכנס שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קפה תוספת שבת ויום הכפורים וימים טובים דאורייתא. וכתב בספר המצות דשיעור תוספת לא נתפרש והרב ר' אברהם בר' עזריאל זצ"ל כתב בס' ערוגת הבושם שיש בירושלמי שצריך להוסיף שתי שעות דהיינו אחד מי"ב חלקים. דכ"ד שעות ליל שבת ויומו יליף לה משביעית שמוסיפין חדש לי"ב חדשים. ותמיה אני שכל העולם אין נוהגין כן? ונראה לי שכך הפירוש. אם יקבל עליו שבת בערב שבת מי' שעות ולמעלה חל עליו שבת מחמת שכבר קבל עליו תוספות שבת. אבל קודם אפילו קבל עליו אינו חל. דאטו אם היה מקבל עליו שבת בערב שבת מעלות השחר ורוצה שכל היום יהא תוספתו וכי יקבל עליו שבת כל יום שיש? ואין הירושלמי מדמהו לגמרי לשביעית כך נ"ל. בעובי הרקיע אבל משמתחלת החמה לשקוע הוה לילה גמור מדאורייתא מיד בתחלת שקיעה, לפי זה שעה ומחצה קודם גמר יציאת כוכבים הוי לילה מדאורייתא וקודם זה לערך שליש שעה ה"ל בין השמשות בעוד יום גדול... אבל ודאי המחמיר לעצמו בהכנסת שבת כדעת הרא"ם תבוא עליו ברכה וצריך לקבל עליו שבת מיד בסוף שעה כ"ב שהרי לדעתו התחלת בין השמשות הוה ב' שעות בקירוב קודם גמר צאת הכוכבים מלבד תוספת שבת דהוה בעשה מתשבתו שבתכם (ויקרא כג לב) וצריך להקדים הרבה בהכנסת שבת מקמי התחלת שקיעה והכי משמע ממה שכתב מהר"י בתרומת הדשן סימן א' דבימי הקדמונים בקרימ"ש היו מקדימין בתפילת ערבית וקריאת שמע בערב שבת בעוד היום גדול כל כך שהיה רב העיר שהיה מהגדולים הקדמונים הוא וכל טובי הקהל עמו הולכין לטייל אחר אכילה של סעודת שבת על שפת הנהר דונא"י והיו חוזרין לבתיהם קודם הלילה עכ"ל ואין ספק שלא הקדימו כל כך זמן רב אלא לפי שהיו תופסים דעת הרא"ם עיקר בשיעור בין השמשות ועוד צריך להוסיף מחול על הקודש וכך נראה לפע"ד שדעת הרא"ם עיקר ובתשובה

הארכתי (סי' קכו וסי' קנד ובחדשות סי' נא) בס"ד וכן ראיתי בימי חורפי לא לבד מזקנים וחכמים ואנשי מעשה אלא גם מהרבה בעלי הבתים הצנועים שזנהרו לקבל שבת על כל פנים מסוף שעה כ"ב ואמרו כי כך קבלו מאבותם ואין ספק שנהגו כך אבותינו באשכנז על פי הוראת הרא"ם...

59. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסא

סעיף ב

... ושיעור זמן בין השמשות הוא ג' רביעי מיל שהם מהלך אלף ות"ק אמות קודם הלילה. הגה: ואם רוצה להקדים ולקבל עליו השבת מפלג המנחה ואילך, הרשות בידו (טור ואגור בשם תוס' פ' תפלת השחר) (וע"ל סי' רס"ז).

60. מגן אברהם סימן רסא

ט ג' רביעי מיל. והוא כמו רביעית שעה קודם צ"ה וב"ח כתב שיש להחמיר לעצמו כמ"ש ספר היראים ומרדכי והאגודה דמתחלת השקיעה הוי לילה וג' רביעי מיל קודם לזה הוי ב"ה וכן ראיתי זקנים ואנשי מעשה שפירשו ממלאכ' ב' שעות קודם שבת עכ"ל וז"ל תשו' מהרי"ל סימן קס"ג לענין תפלה וקבלת שבת פשיט' דאזלי' בכל יום אחר שעותיו דילפי' מחלקהו לשני ערבית וחשבי' לשעות מחצות עד הערב ומהנהו משערי' פלג מנחה ותוספת שבת ב' שעות לכל הקודם כדברי מהר"ח ויתישב בזה מנהג הקהילות עכ"ל ומשמע דחשבי' עד צ"ה ממש וכ"כ מנחת כהן ועמ"ש סימן רל"ג:

61. ביאור הלכה סימן רסג

סעיף ד

קודם הלילה - עיין במ"ב ועיין בסימן רס"א במ"א שהביא בשם הב"ח דיש לחוש לדעת הר"א ממיץ ולפרוש עצמו ממלאכה שתי שעות קודם הלילה ומשמע מיניה דלא חשש לדעת השו"ע שפסק דלא יקדים יותר משעה ורביע ולמעשה בודאי יש לסמוך על הב"ח והמ"א דיוכל לקבל עליו שבת שתי שעות קודם הלילה דאף דבסימן זה סתם הרמ"א ולא חלק על המחבר בסימן רס"א ס"א בהג"ה העתיק שם בשם מהרי"ו ע"ש משמע דס"ל דעל שתי שעות קודם הלילה חלה הקבלה ובפרט דדעת הלבוש והגר"א הנ"ל [ועוד פוסקים שקיימי בשיטתייהו וכמ"ש לעיל בסימן רל"ג בבה"ל] דפלג המנחה הוא שעה ורביע קודם השקיעה. אח"כ מצאתי בפמ"ג בענינו שהעתיק ג"כ את דברי המ"א הנ"ל לדינא:

62. ערוך השולחן אורח חיים סימן רסג

סעיף יט

... ויראה לי דבכה"ג אפילו היה קודם פלג המנחה בע"כ קיבל עליו את השבת ואף שנתבאר בסי' רס"א וכן בסי' רס"ז שאין לעשות תוספת קודם פלג המנחה ע"ש וודאי לכתחלה אין לעשות כן אבל אם עשה כן מי ימחה בידו דאטו יש לנו שיעור לתוספת שנאמר דקודם לכן לא מהני וראיתי מי שכתב דזהו דווקא מפלג המנחה [עמ"ב] ודברים תמוהים הם אבל באמירת מזמור שיר ליום השבת או לכה דודי בסתמא הוי קבלת שבת אבל כשאמר בפירוש שאינו רוצה לקבל שבת מועיל דאין כאן תפלה וברכה לבטלה וכן אמר זה קודם פלג המנחה אפשר שאינו קבלה [להמג"א בסי' קס"א סק"י בשם רי"ו] אבל בתפלה פשיטא דהוי קבלה וכן מצינו לקדמונים שהיו מתפללים ערבית כג' שעות קודם הלילה וקבלו עליהם את השבת [עיין תרומת הדשן סי' א' ושבות יעקב סי' חלק ב' סימן כ']:

63. של"ה מסכת שבת פרק נר מצוה

כב. ולענין זמן הדלקה. - ... נשמע מכל זה, שעל כל פנים לא יקדים יותר בהדלקת הנרות מפלג המנחה, שהוא שעה ורביע קודם הלילה. ותמיהני על קהילות שבחוצה לארץ, הנוהגים להדליק בערב שבת שתי שעות קודם הלילה. בפרט בימי הקיץ שקוראים לבית הכנסת בעוד היום גדול במאד. על כן ראוי לכל בעל נפש להחמיר ולתקן בכל מה דאפשר. ויצוה לאשתו להדליק בין מנחה למעריב, לאחר שהתפללו הקהל מנחה, ואז הכל מוכנים לקבלת שבת, ונראה שמדליק לכבוד שבת. כי הטעם שלא יקדים, הוא משום שאינו ניכר שמדליק לשם שבת (רש"י בשבת שם, ד"ה שלא יקדים), אבל בזה האופן ניכר וניכר.

64. רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן רסג

[הגה] הנר דולק מבע"י. היינו שהיה דלוק לענין אחר כיון דלא היה הדלקה לשבת צריך לחזור ולכבות ולחזור ולהדליקה לצורך שבת אבל אם ההדלקה הי' לצורך שבת אלא שהדליק בעוד היום גדול א"צ לכבותו אלא לכתחלה לא ידליק כ"כ מקודם שאינו ניכר שמדליקו

לכבוד שבת אבל דיעבד ש"ד ומ"ש תוס' כדתני' ובלבד שלא יקדים היינו דמזה משמע דהמצוה אינה רק שיהיה לו בשבת נר דלוק אלא דמצות ההדלקה עצמו לצורך שבת ולכתחלה ראוי שיהא ניכר שההדלקה לכבוד שבת ולפ"ז תלוי הכל אם ההדלקה היא לצורך שבת או לא ולישנא דהרמ"א מבעוד יום גדול אינו מדוקדק ובתוס' והטור לא הזכירו תיבת גדול:

65. שו"ת מנחת יצחק חלק ט סימן כ

... ובשו"ע (שם /או"ח סי' רס"ג/ ס"ד) איתא דאינו יכול להדליק בעוד היום גדול אלא אם מקבל עליו מיד שבת, ואנו שמנהגינו בעיה"ק ירושלים ת"ו להדליק ארבעים דקות לפני השקיעה ואז עוד היום גדול, א"כ אנשים שמדליקים לפעמים, כגון בחורי ישיבות שמדליקים בברכה כמש"כ בש"ע (שם /או"ח סי' רס"ג/ סעי' ו') ומג"א (סקי"ג) אם צריכים להתפלל מנחה מקודם כיון דא"א להדליק בלי שיקבל שבת מיד. ועוד נכנס לבית הספק באנשים שמתפללים עש"ק מנחה סמוך לבין השמשות או בין השמשות ואז אסור להם לעשות מלאכה אבל לענין תפלת מנחה סומכים עצמם על פסק הרמ"א /או"ח/ (סי' רל"ג ס"א) דאפשר להתפלל עד צאת כוכבים, ובמשנה ברורה (סי' רס"ג אות י"ז) כתב דעיקר קבלת שבת היינו שיפורש עצמו מכל מלאכות האסורות ובזמן שהוא ברור שפורש עצמו מכל מלאכה ע"כ הו"קבלת שבת ואינו רשאי להתפלל מנחה, או דילמא כיון דתנן בשבת (ל"ד ע"א) דמותר בבין השמשות לעשר את הדמאי ולערב עירובי חצירות על כן אפילו מי שא"צ לעשר ולערב אפ"ה כיון שלא קיבל שבת עליו ואילו הו"י צריך היה מותר לעשות לכן יכול עוד להתפלל מנחה. ועוד העיר דהנהגים להלכה כשיטת ר"ת עכ"פ לחומרא האיך יכולים להדליק ארבעים דקות קודם השקיעה דזה הו"י קודם פלג המנחה דזמנו ג' דקות זמניות קודם השקיעה כמש"כ המג"א (סי' רס"א סק"י) לפי שיטת ר"ת, ובש"ע (סט"ו) פסק דקודם פלג המנחה אי אפשר להדליק, ודוחק לומר שסומכים על תוס' ברכות (כ"ז ע"א) דלא מחלקים בין אחר פלג המנחה בין קודם, לכן העלה דהיכא דכל העיר כולם מדליקים בזה"ז יכולים להדליק אפילו קודם פלג המנחה כי הכל יודעים דמדליקים לכבוד שבת וניכר זאת לכל, ולפי"ז מצד ד"ה מחו' שליט"א דה"ט מספיק דגם במדליקין בעוד היום גדול כיון שכולם מדליקין אז א"צ לקבל שבת עליו בשעת ההדלקה זת"ד...

66. שו"ת מלמד להועיל חלק א (אורח חיים) סימן מז

שאלה: אשה אחת שכחה להדליק ב' נרות שהיא רגילה להדליק לשבת, אמנם בעלה הדליק ד' נרות גאזפלאממען /להבות גז/ ומעתה שואלת האשה אם צריכה להוסיף נר. תשובה: דבר פשוט הוא שיוצאין בגאזפלאממען ידי מצות נר של שבת וכמו שפ"י בשו"ת בית יצחק חי"ד כרך א' סי' ק"כ אות ה' דיכולין לברך בגאזליכט /אור גז/ וכן בעלעקטריש /באור חשמל/ ליכט להדליק נר של שבת וכ"פ בס' משנה ברורה בסי' רס"ד. וכן פשוט שאם אחר מדליק בשבילה שא"צ להוסיף וכמ"ש בס' תורת שבת סי' רס"ג ס"ק ב'. אמנם לפי דעת האשל אברהם סק"ג אף בשכחה נר אחד ממה שהיתה רגילה צריכה להוסיף, וא"כ כיון שגם מקודם זה היו רגילין להדליק ד' גאזלאמפען וגם שתי נרות, אף שיוצאין בגאז - פלאממען /להבות גז/ לחוד מ"מ לא גרע משכחה ממה שהיתה רגילה, אך דברי הא"א =האשל אברהם= אינם מוכרחין וכבר חולק עליהם בס' משנה ברורה וע"ג =ועיין גם= בשו"ת מור ואהלות הובא בס' ארחות חיים סי' רס"ג אות ב'. ונראה שאם ע"י הוספת נר אחד יהי' קצת ערוב בשלחן כגון שיש להם ב' לייכטער /פמוט/ של כסף שוים ואם יוסיפו עוד לייכטער אחד שאינו של כסף או שאינו מכוון עם השניים יהי' אינו נאה ליופי הידור השלחן, אזי יכולין להקל בענין דידן או שתוסיף רק בגודל הנרות או שתתן שוה של נר הנוסף לקופת חלה (חלה - ביכסע), ורק אם אינו מעררב כלל מהיות טוב תחמיר עפ"י דעת הפמ"ג להוסיף עוד נר, ופטור בלא כלום א"א משום שעכ"פ פשעה האשה ששכחה להדליק ולא ברכה על הנרות.

67. שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן נ

כבוד הה"ג המופלג רבי אברהם לידר שליט"א בעיה"ק ירושלים ת"ו.

אחדשה"ט וש"ת באהבה.

אשר שאל לענין אשה ששכחה להדליק נרותיה בליל שבת אבל היה דולק נר האלקטרי אם נדון זה בכלל מש"כ הפוסקים באו"ח ריש סי' רס"ג דשכחה להדליק שתוסיף נר, ומקום הספק דהא איכא עכ"פ אור בבית שזה עיקר שלום בית הנה קשה להשיב במה שאין מקור בראשונים, אבל כך נראה דנקרא שכחה לענין זה, דעכ"פ עברה על מצות הדלקת הנר שהיא מצות האשה במיוחד עיין ש"ס שבת ל"א ע"ב במשנה וגמ' שם, וממילא גם במציאות שכ' כ"ת ע"פ מג"א סי' תרע"ו דנר חנוכה כשמדליקין בפנים עולה משום שלום בית, מכ"מ זה כשאין להם כדי להדליק שניהם נ"ח ונר שבת, אבל פשיטא דכשיש כדי שניהם כרגיל אע"פ שיש אור בבית כנ"ח או אור אחר דשוב חיוב גמור להדליק דאל"כ האיך מברכין כה"ג וא"כ כשיש חיוב שוב השכחה נקרא בטול מצוה וראוי שתוסיף נר...

68. תוספות מסכת שבת דף כה עמוד ב

חובה - לגבי רחיצת ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה ומים אחרונים קרי ליה חובה משום סכנה דמלח סדומית ושהרגו הנפש וחמירי טפי מן הראשוני' ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה.) מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה ואומר ר"ת דשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת...

69. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקכט

סעיף א

מצות יו"ט לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה. ואל יצמצם בהוצאת יו"ט, וצריך לכבדו ולענגו כמו בשבת...

70. משנה ברורה סימן תקכט

(ג) וצריך לכבדו - דהיינו רחיצה בחמין בעיו"ט כמו בע"ש...

(ד) כמו בשבת - דכתיב וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד וימים טובים נאמר בהן מקרא קודש וגם בתורת כהנים איתא מקרא קודש קדשהו ובמה אתה מקדשו במאכל ומשתה וכסות נקיה:

71. רמב"ם הלכות שבת פרק ל

הלכה א

ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים, שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג שנאמר +ישעיהו נ"ח+ וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד.

72. ביאור הגר"א אורח חיים סימן תקכט

סעיף א

וצריך כו'. ת"כ מקרא קדש קדשהו ובמה אתה מקדשו במאכל ובמשתה ובכסות נקיה וע"ש פ' אמור פרשה י"ב וכ"ה בספרי וכ"מ בגמרא שאמרו בפט"ז דשבת מאי דכתי' ולקדוש ה' מכובד זה יה"כ שאין בו כו' כבדהו בכסות נקיה הא בשאר י"ט צריך מאכל ומשתה וכסות נקיה וז"ש כמו בשבת כמ"ש וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד ולא הזכיר יום טוב ש"מ שבכלל שבת הוא ובשניהם נאמר מקרא קודש: